
Garanties jurisdiccionals

PID_00239933

José Esteve Pardo
Marc Vilalta Reixach

Temps mínim de dedicació recomanat: 3 hores

Universitat
Oberta
de Catalunya

José Esteve Pardo

Catedràtic de Dret Administratiu de la Universitat de Barcelona.

Marc Vilalta Reixach

Professor lector de Dret Administratiu de la Universitat de Barcelona.

Índex

Introducció.....	5
Objectius.....	7
1. La jurisdicció contenciosa administrativa.....	9
1.1. L'àmbit de la jurisdicció contenciosa	10
2. Òrgans i competències.....	12
3. Les parts en el procés contenciós administratiu.....	15
3.1. La capacitat processal	15
3.2. La legitimació	16
3.3. La representació i la defensa de les parts. La postulació	16
4. L'objecte del recurs i les pretensions de les parts.....	17
5. El procediment contenciós administratiu.....	19
5.1. El procediment contenciós ordinari	19
5.2. El procediment contenciós abreuja.....	20
5.3. Les mesures cautelars. La sol·licitud de suspensió	20
6. L'execució de sentències.....	22
7. Els procediments especials. La protecció dels drets fonamentals de la persona.....	24
8. Recursos.....	25
8.1. Recurs de súplica	25
8.2. Recurs d'apel·lació	25
8.2.1. Recurs d'apel·lació contra interlocutòries	26
8.2.2. Recurs d'apel·lació contra sentències	26
8.3. Recurs de cassació	27
Exercicis d'autoavaluació.....	29
Solucionari.....	30
Glossari.....	31
Bibliografia.....	32

Introducció

En aquest mòdul didàctic es dóna continuïtat a l'estudi del **sistema garant** que el dret administratiu ofereix als ciutadans enfront de l'actuació de l'Administració pública. Les peces o els elements destacats d'aquest sistema de garanties són:

- a) El **procediment administratiu**.
- b) Els **recursos administratius**.
- c) La **jurisdicció contenciosa administrativa**.

En l'assignatura *Dret administratiu I* vam analitzar el procediment i els recursos administratius. Ara serà objecte d'estudi la jurisdicció contenciosa administrativa.

Els **orígens del dret administratiu** tenen un component garant decisiu i fonamental. Si parlem de dret administratiu és, efectivament, perquè l'Administració es troba subjecta al dret, i aquest fet, certament, és una conquesta històrica que es pot dir que s'inicia al començament del segle XIX, i que està precedida i emmarcada pel procés de ruptura amb l'Antic Règim. Qualsevol organització política mínimament desenvolupada disposava d'una administració pública més o menys definida, però el que no s'admetia era que aquesta administració estigués subjecta a regles jurídiques i que els tribunals, si calia, la fiscalitzessin.

La reivindicació de la submissió de l'Administració pública al dret i del control dels tribunals perquè aquesta submissió fos efectiva es planteja, doncs, com una garantia de la posició jurídica dels ciutadans i dels drets que les primeres declaracions i constitucions els reconeixen. A més a més, l'objectiu prioritari de garantir efectivament una sèrie de drets que per primera vegada s'afirmen enfront del poder públic es troba en l'origen i la justificació de tot el desenvolupament inicial del dret administratiu.

En el **desenvolupament posterior**, en el marc dels diversos models d'estat – estat liberal, estat social, estat democràtic –, el dret administratiu ha adquirit altres dimensions i comeses que van més enllà –i de vegades són més importants– de la missió estrictament garant. Entre aquestes noves comeses destaquen:

- 1) Aconseguir nivells acceptables en la prestació de serveis públics.
- 2) Protegir els béns d'ús públic i, avui dia, també el medi ambient.

3) Regular amb encert els interessos públics concurrents, com ara els que es plantegen entorn de l'urbanisme i l'ordenació del territori.

4) Oferir instruments precisos per a intervenir i reconduir convenientment l'activitat econòmica, etc.

Per això moltes institucions, fórmules i tècniques del dret administratiu no tenen una orientació garant prioritària, tot i que també és cert que n'hi ha algunes que sí que tenen aquest component com el més característic, com ara les que tractem preferentment en aquest mòdul. Això tampoc no vol dir que la substància garant sigui l'única que hi trobem; també compleixen altres funcions, com es va comprovar respecte al procediment administratiu o es podrà veure en el mòdul sobre l'activitat administrativa.

Objectius

En els materials didàctics d'aquest mòdul trobareu els continguts i les eines procedimentals indispensables per a assolir els objectius següents:

1. Conèixer l'operativitat i els límits del sistema de control judicial de l'Administració.
2. Superar la visió formalista dels tràmits i els terminis per a copsar la dinàmica bàsica del procés contenciós.

1. La jurisdicció contenciosa administrativa

El control de l'activitat de l'Administració per part dels tribunals és una de les referències més característiques del dret administratiu, ja que, si l'objectiu d'aquest és que l'Administració se sotmeti a dret, aquesta submissió és plenament efectiva en el moment en què els tribunals poden fiscalitzar l'adequació a dret de l'actuació administrativa i declarar-ne la invalidesa en cas que no sigui així.

Aquesta fiscalització judicial de l'activitat de l'Administració és una veritable conquesta històrica que s'ha guanyat a través d'una evolució de la qual encara queden etapes per recórrer.

Tot seguit fem un breu resum dels punts més destacats d'aquesta evolució:

a) En principi, l'Antic Règim no admetia que els tribunals controlessin l'Administració. Hi havia alguns rams especialitzats¹ de l'Administració que admetien un règim especial de recursos, no judicials, davant la mateixa Administració actuant.

(1) El relatiu a les aigües i les forests a França, els camins públics, alguns tributs, etc.

b) El nou ordre d'idees que va alimentar els processos revolucionaris a Europa –primacia de la llei, divisió de poders– postulava un control judicial de l'Administració. Però la desconfiança, sobretot a França, que l'estament judicial inspirava als revolucionaris va deixar l'Administració al marge de qualsevol control judicial.

c) Napoleó, molt hàbilment, va normalitzar aquesta situació a favor seu: va introduir una instància de control de l'Administració que no s'integrava en el sistema judicial. Era el Consell d'Estat, un òrgan administratiu amb uns membres molt preparats. Es tracta d'un **sistema de jurisdicció retinguda**², ja que els conflictes no arriben als tribunals i els resol la mateixa Administració, tot i que es tracta d'un òrgan especialitzat. El Consell d'Estat va néixer de l'Administració i ha continuat romanent-hi a prop.

(2) Aquest sistema durarà fins a la Llei de 24 de maig de 1872, que concedeix al Consell d'Estat la justícia delegada. Aquesta mateixa llei crea també un Tribunal de Conflictes encarregat de resoldre els conflictes entre la jurisdicció civil i la jurisdicció administrativa.

d) A Espanya es va mantenir el sistema de jurisdicció retinguda, que s'articulava entorn dels consells provincials i del Consell Reial, fins a la **Llei Santamaría de Paredes de 1888**³, que va introduir un **sistema mixt** amb tribunals integrats per magistrats i funcionaris. Aquest sistema seria conegut en el llenguatge polític de l'època com a "harmònic". La Llei de 1888, objecte de posteriors modificacions, va estar en vigor fins a l'aprovació de la Llei de l'any 1956.

(3) Llei de 13 de setembre de 1888. Rep el seu nom del catedràtic de Dret Polític i Administratiu que va participar en la ponència nomenada pel Congrés per a la seva redacció. El text final de la llei s'apartaria, però, del redactat inicial, passant d'una concepció inicialment judicialista a una més administrativista.

La jurisdicció contenciosa administrativa neix a Espanya l'any 1845. Val a dir, però, que la Constitució de Cadis de 1812 no tenia en compte el model francès, sinó el liberal anglès en el qual l'Administració, sense privilegis, està sotmesa al control dels tribunals ordinaris com a qualsevol altra persona. Ara bé, les circumstàncies històriques del país acabaran per portar al model francès. Un model, recordem-ho, partidari d'atribuir importants privilegis a l'Administració. Per tant, el sistema de control també serà calcat al del país veí. Així, també seran òrgans col·legiats de composició administrativa els encarregats de jutjar l'Administració: el Consejo Real, que després prendrà el nom de Consejo de Estado, i els Consejos Provinciales.

e) La Llei de la jurisdicció contenciosa administrativa (LJCA) de 1956 va introduir el **sistema judicialista**: els tribunals estaven formats exclusivament per magistrats i s'integraven en el poder judicial. Aquest sistema encara es manté totalment en la Llei 29/1998, de 13 de juliol de 1998, reguladora de la Jurisdicció Contenciosa-Administrativa.

La Llei de l'any 1956 va introduir en relació amb l'anterior regulació cinc destacables novetats:

- 1) Suposa, com s'ha dit, la judicialització completa del sistema i l'especialització dels magistrats.
- 2) Possibilita la impugnació dels reglaments.
- 3) Permet el control de la potestat discrecional i permet l'anul·lació dels actes administratius pel vici de desviació de poder.
- 4) Dóna legitimació no només als titulars d'un dret afectat, sinó també d'un interès (primer directe i després només legítim).
- 5) Es limiten les possibilitats de suspendre l'eficàcia de les sentències.

1.1. L'àmbit de la jurisdicció contenciosa

L'àmbit de la jurisdicció contenciosa és una qüestió prèvia i capital: es tracta de fixar l'abast del coneixement i la competència d'aquesta jurisdicció. En aquest sentit, la Llei estableix que:

"Los Juzgados y Tribunales del orden contencioso-administrativo conocerán de las pretensiones que se deduzcan en relación con la actuación de las Administraciones públicas sujetas al Derecho Administrativo, con las disposiciones generales de rango inferior a la Ley y con los Decretos Legislativos cuando excedan los límites de la delegación."

Article 1.1 de la LJCA.

D'aquest precepte convé destacar les conseqüències següents:

Article 82.6 de la Constitució espanyola

"Les lleis de delegació podran establir en cada cas fórmules addicionals de control sens perjudici de la competència pròpia dels Tribunals."

Vegeu, per exemple, la STC 47/1984, de 4 d'abril, i les STS de 25 de juliol de 197 i 1 de març de 2001.

⁽⁴⁾Històricament hi ha hagut excepcions fins a temps ben recents.

1) L'àmbit de la jurisdicció es defineix per una clàusula general –no a través d'una enumeració o llista de matèries– i rotunda, sense excepcions⁴. Tota l'activitat administrativa es pot fiscalitzar judicialment, com requereix en tot cas l'article 24 de la CE, que reconeix el dret a la tutela judicial efectiva, sense que es pugui produir indefensió.

2) No solament poden ser objecte de fiscalització els actes administratius jurídicament formalitzats, actes jurídics. L'actuació material de les administracions també podrà ser fiscalitzada. En això, la Llei és coherent amb l'article 106.1 de la Constitució quan afirma que "els Tribunals controlen... la legalitat de l'actuació administrativa" (l'actuació administrativa, no pas els actes administratius, constitueix l'objecte de control dels Tribunals).

En coherència radical amb aquesta fórmula, no sols és admissible el control de l'activitat administrativa sinó també el de la inactivitat de l'Administració quan legalment està obligada a realitzar alguna prestació. Més endavant tractarem amb detall aquest recurs contra la inactivitat de l'Administració.

També, com succeïa durant la vigència de la Llei anterior, poden ser objecte de recurs els reglaments dictats per les diferents administracions públiques.

Encara que sembli obvi, cal destacar que l'actuació sobre la qual pot conèixer aquesta jurisdicció té dos trets que la caracteritzen: a) procedeix d'una Administració Pública⁵ (concepte subjectiu) i b) està subjecta al Dret Administratiu⁶ (concepte objectiu). Passa que, tot sovint, no queda del tot clar si una actuació està sotmesa al Dret Administratiu o si procedeix d'una Administració Pública. Pensem, per exemple, en una acció de responsabilitat per danys, l'origen de la qual està en la conducta d'un particular (conduir un vehicle a massa velocitat) i de l'Administració (incorrecta instal·lació d'un senyal de trànsit). Quina seria la jurisdicció competent, la civil o l'administrativa?

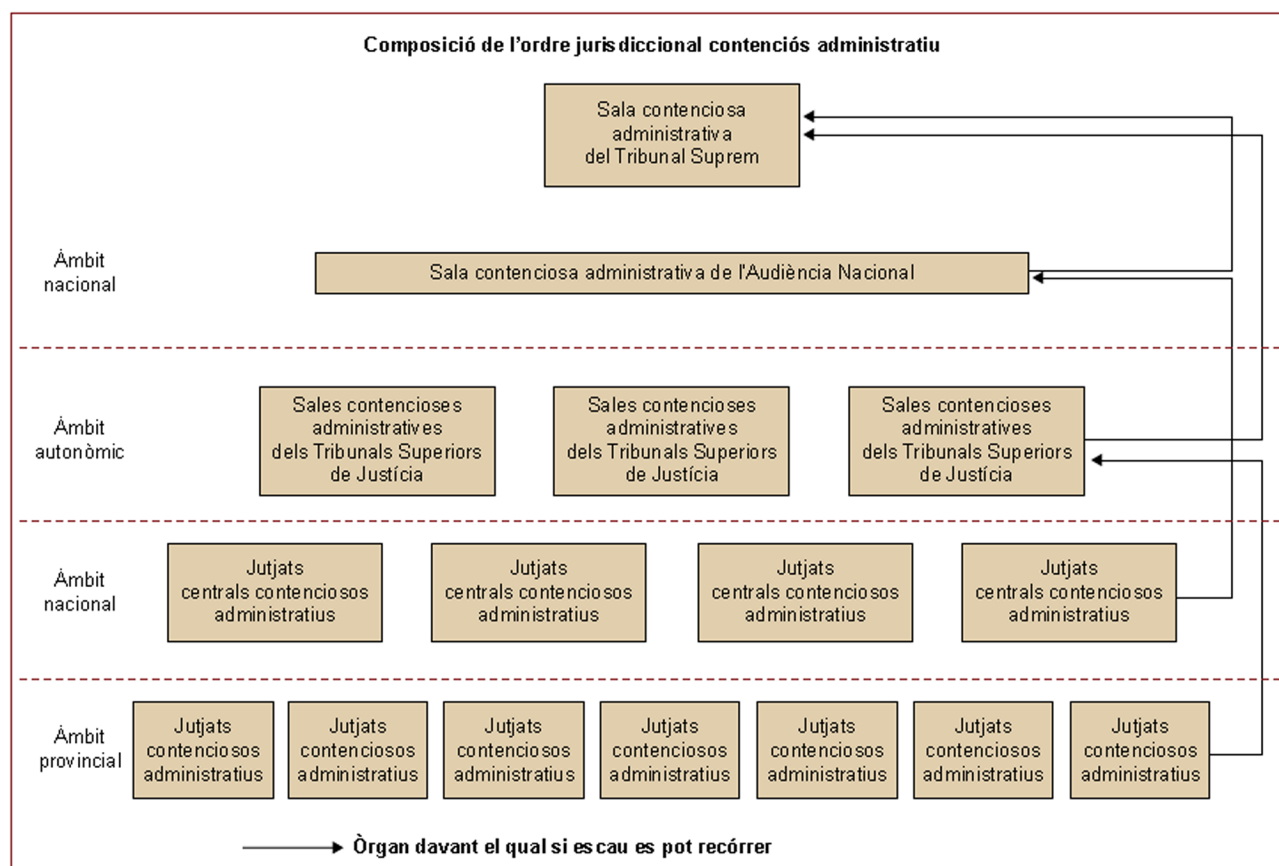
Amb l'objecte de determinar l'abast de la jurisdicció contenciosa en aquests casos fronterers, els cinc primers articles de la LJCA estableixen una sèrie de criteris dels quals, atès el seu detall i casuística, no és procedent que en fem referència. Per tal de poder continuar amb l'exemple apuntat en matèria de responsabilitat, la Llei és molt clara al respecte, per a resoldre els dubtes de la jurisdicció competent, a favor de la jurisdicció contenciosa que coneixerà de "la responsabilitat patrimonial de les administracions públiques, sigui quina sigui la naturalesa de l'activitat o el tipus de relació de la qual derivi, i aquelles no podran ser demanades per aquesta raó davant els ordres jurisdiccionals civil o social, encara que en la producció el dany concorri amb particulars o comparteixi amb una assegurança de responsabilitat." (art. 2. e) LJCA.

⁽⁵⁾L'article 1.2 LJCA diu que s'entendrà per administracions públiques: a) l'Administració general de l'Estat; b) l'Administració de les comunitats autònomes; c) les entitats que integren l'Administració local, i d) les entitats de dret públic que siguin dependents o estiguin vinculades a l'Estat, les comunitats autònomes o les entitats locals.

⁽⁶⁾Art. 2 LJCA. Això inclou, per exemple, els actes del Govern i els contractes administratius (vegeu l'apartat 7 del mòdul de Contractació pública).

2. Òrgans i competències

L'ordre jurisdiccional contenciós administratiu es troba integrat pels òrgans següents:

La gran novetat de la Llei és la introducció dels jutjats contenciosos en el nivell inferior per a conèixer d'assumptes menors, de manera que es poden alleugerir els òrgans col·legiats, que, tanmateix, podrien conèixer en segona instància de les resolucions dels jutjats.

Les competències d'aquests òrgans judicials i els possibles recursos contra les seves resolucions –que segons els casos poden conèixer en primera o segona instància– es precisen en llistes detallades de l'article 7 al 17 de la Llei.

Ara no procedeix exposar amb detall les competències que corresponen als diferents òrgans jurisdiccionals que contempla la Llei amb la seva explicitada relació de matèries. De fet, la Llei estableix unes regles de certa complexitat pel que fa a la distribució de competències. Ara bé, podem considerar que són tres els elements que es prenen com a referència: 1) l'origen de l'acte, 2) la matèria, i 3) la quantia (art. 8 a 13 LJCA).

En canvi, sí que pot resultar interessant aclarir ja ara que els òrgans de la jurisdicció contenciosa coneixen dels assumptes de la seva competència en **primera o única instància**. És a dir, amb possibilitat o no d'interposar contra les seves sentències recurs d'apel·lació.

- Els jutjats contenciosos coneixen en única o primera instància. En aquest darrer cas hi ha possibilitat d'interposar recurs d'apel·lació davant la Sala Contenciosa del Tribunal Superior de Justícia (TSJ).
- Els TSJ coneixen en única instància encara que hi ha possibilitat de recurs de cassació davant el Tribunal Suprem (TS). També coneixen en segona instància dels recursos d'apel·lació contra sentències dels jutjats contenciosos i de recursos de cassació per a la unificació de doctrina autonòmica i dels recursos de revisió de les sentències contra les quals no es pot recórrer dels jutjats.
- L'Audiència Nacional coneix en única instància –encara que hi ha possibilitat de cassació davant el TS– i dels recursos de revisió de les sentències dels jutjats centrals.
- El Tribunal Suprem coneix en única instància, en cassació i en recursos de revisió. La cassació admet tres variables: a) ordinària; b) unificació de doctrina; i c) en interès de la Llei.

També pot ser d'interès fer referència a les competències de la gran novetat de la Llei en aquest punt: els jutjats contenciosos administratius. Aquests jutjats coneixen fonamentalment de recursos contra actes:

- De les entitats locals en matèries com ara personal (llevat de naixement o extinció de la relació de servei), tributs locals, llicències d'edificació i ús del sòl, declaració de ruïna, sancions administratives, responsabilitat patrimonial. En queden excloses les impugnacions de qualsevol classe d'instruments de planejament urbanístic.
- De l'Administració de les comunitats autònomes, llevat que procedixin del Consell de Govern, en matèries de personal (excepte naixement o extinció de la relació de servei), sancions no superiors a 60.000 euros o cessament d'activitats o privació en els exercicis de drets per un temps no superior a sis mesos. També coneixen de les reclamacions per responsabilitat patrimonial si la seva quantia no excedeix els 30.050 euros. Però, a més, en les casos d'execució forçosa d'actes de l'Administració, correspon als jutjats contenciosos donar les autoritzacions per a l'entrada en els domicilis i altres llocs que per a accedir-hi es requereix el consentiment del seu titular.

Article 8.6 LJCA

Aquest precepte també preveu l'autorització o ratificació judicial de les mesures que les autoritats sanitàries consideren urgents i necessàries per a la salut pública i que representin privació o restricció de la llibertat o d'altre dret fonamental.

3. Les parts en el procés contenciós administratiu

En el procés contenciós administratiu hi pot haver fins a tres parts diferents:

- a) **Demandant**, és qui exercita la pretensió davant una determinada actuació administrativa sia per a impugnar-la o bé, en el cas d'inactivitat administrativa, per a instar-ne la seva realització.
- b) **Demandat**, serà sempre una administració pública.
- c) La LJCA també considera part demandada les persones o entitats els drets de les quals puguin ser afectats per l'estimació de les pretensions del demandant (art. 21).

Hi ha tres condicions o qualitats subjectives que han de concórrer en les parts en un procés contenciós: la capacitat processal, la legitimació i la representació processal.

Cal tenir en compte, en considerar l'element subjectiu del recurs, que aquest no tan sols pot ser interposat pels particulars contra els actes de l'Administració, sinó que també és perfectament possible que una administració pública impugni els actes d'una altra. Fins i tot una mateixa administració pot impugnar els seus propis actes seguint el procés de lesivitat.

3.1. La capacitat processal

La capacitat processal és la capacitat per a dur a terme actes, vàlidament, en un judici. En la jurisdicció contenciosa administrativa tenen aquesta capacitat les persones que la posseeixin d'acord amb la Llei d'enjudiciament civil i els menors d'edat per a l'exercici i la defensa dels seus drets i interessos legítims (art. 18 LJCA).

La Llei 29/1998 també preveu el reconeixement de capacitat processal a grups d'afectats i unions sense personalitat quan una Llei ho declari així expressament. Es contemplen els casos relativament freqüents de grups d'afectats, veïns, usuaris, etc. Hom pot pensar en casos com el de la intoxicació per oli de colza, accions presentades per agrupacions de veïns i veïnes, etc.

Exemple

S'interposa recurs contenciós contra una resolució del conseller de Sanitat per la qual es denega una autorització d'obertura d'una oficina de farmàcia en una determinada àrea bàsica de salut. La part demandada serà l'Administració autonòmica però també podran comparèixer com a demandats els farmacèutics de la mateixa àrea que ja tinguin una oficina de farmàcia oberta.

Els conflictes judicials interadministratius

S'han fet relativament freqüents –a diferència del que passava en el franquisme– des del moment en què les diverses administracions estan regides per representants de partits i forces polítiques amb diferències importants quant a interessos i quant a gestió dels assumptes públics.

Vegeu també

Vegeu el mòdul sobre l'acte administratiu de *Dret administratiu I*.

Exemple

Un menor té capacitat processal en la jurisdicció contenciosa administrativa per a la tutela dels seus drets i els interessos derivats d'una beca.

3.2. La legitimació

La legitimació és un requisit que s'ocupa de la connexió material entre el recurrent i l'objecte del procés:

- 1) En el procés civil només es reconeix aquesta legitimació als titulars d'un dret subjectiu que es veu directament afectat.
- 2) En el procés contenciós administratiu s'amplia a totes les persones que tenen un interès legítim (art. 19 LJCA). El fet que l'interès sigui legítim o no és quelcom que, en última instància, ha de valorar el mateix jutge.

Les Administracions públiques també estan legitimades per a impugnar els actes i disposicions d'altres Administracions. Un supòsit que en els darrers anys s'ha fet freqüent des del moment en què moltes Administracions tenen reconeguda constitucionalment l'autonomia –així s'esdevé amb les Administracions autonòmiques i locals– i poden tenir interessos contraposats que poden donar lloc a conflictivitat judicial. La LJCA s'encarrega de manera detallada de la legitimació de les Administracions públiques en el seu article 19.

3.3. La representació i la defensa de les parts. La postulació

La presència en el judici es fa a través d'un representant:

- 1) En el procés civil aquesta representació s'atorga al procurador per mitjà de poders.
- 2) En el procés contenciós hi ha aquesta possibilitat i també la possibilitat d'atorgar el poder a l'advocat, de manera que aquest tingui la condició pròpia d'advocat, com a assessor o director tècnic del recurrent, i la de representant judicial de la part. Ara bé, aquesta possibilitat només és permesa quan s'actua davant els òrgans unipersonals (jutjats). Quan s'actui davant els òrgans col·legiats (TSJ, AN i TS) serà necessari atribuir la representació a un procurador i encomanar la defensa a un advocat.
- 3) La representació es dona mitjançant un document públic, normalment escriptura pública, o bé per un apoderament dit *apud acta* que consisteix en una compareixença davant el secretari del jutjat o tribunal que ha de conèixer de l'assumpte.

4. L'objecte del recurs i les pretensions de les parts

La Llei 29/1998 ha introduït innovacions importants en matèria d'objecte del recurs i pretensions de les parts fins a alterar el principi que dominava fins ara i que era el del caràcter revisor de la jurisdicció contenciosa administrativa: aquesta només coneixia i revisava les resolucions expresses de l'Administració, els actes administratius i els reglaments.

L'article 106 de la Constitució marca ja una altra orientació en establir que:

"Els tribunals controlen la potestat reglamentària, la legalitat de l'actuació administrativa i la submissió d'aquesta als fins que la justifiquen."

Article 106.1 de la CE.

D'aquest precepte cal destacar que no es refereix només als actes administratius, sinó que considera "l'actuació administrativa" com a objecte de control dels tribunals.

La LJCA (art. 25) admet així com a objecte del recurs qualsevol tipus d'actuació administrativa il·lícita, i no tan sols això: la inactivitat de l'Administració –en no dur a terme les prestacions a què estigui obligada– també pot ser objecte de recurs.

Poden ser, doncs, objecte del recurs els aspectes següents:

- a) Els actes administratius.
- b) Els reglaments.
- c) La inactivitat de l'Administració quan estigui obligada a una activitat de prestació definida.
- d) L'activitat material que constitueix via de fet.

Recurs contra actes administratius (art. 26): poden ser objecte de recurs els actes definitius –que són els actes que resolen el procediment– o els actes de tràmit qualificats. En aquesta categoria es consideren els actes de tràmit que decideixen sobre el fons de l'afer, determinen la impossibilitat de continuar el procediment, produeixen indefensió o perjudici irreparable. En qualsevol cas, és condició necessària que l'acte esgoti la via administrativa. Si l'acte no esgota la via administrativa, caldrà interposar el recurs d'alçada. (Quan vam estudiar aquest recurs vam tenir ocasió de conèixer el que s'entén per acte que posa fi a la via administrativa.)

Recurs contra reglaments (art. 27): aquí la Llei introdueix novetats importants. En principi caben dos tipus d'impugnació de reglaments: la impugnació directa –l'objecte d'impugnació és el reglament mateix o determinats preceptes del reglament– i la impugnació indirecta –el seu objecte no és pròpiament el reglament sinó els actes d'aplicació del mateix–. La novetat introduïda per la Llei rau en l'anomenada qüestió d'il·legalitat: si el Jutge o Tribunal *a quo* estima una impugnació indirecta contra un acte d'aplicació d'un reglament, aleshores haurà de plantejar aquesta qüestió davant el Tribunal *ad quem* –el que hauria estat competent per recurs directe– per tal de tenir informació referent a la impugnació directa i anul·lar en el seu cas i amb efectes *erga omnes* el reglament o els preceptes d'aquest que es considerin il·legals.

Recurs contra la inactivitat de l'Administració (art. 29): és la gran novetat de la Llei en la regulació de l'objecte del recurs. La vulneració de la legalitat per part de l'Administració no es produeix únicament mitjançant actes, sinó també per la mera inactivitat quan està legalment obligada a realitzar determinades prestacions. Una situació que havia estat reiteradament denunciada per la doctrina i contra la qual mira de reaccionar la nova Llei que adopta una perspectiva realista amb objectius accessibles. L'objectiu del recurs –tal com es precisa en l'article 29– no és qualsevol inactivitat o manca de prestació de serveis, sinó la inactivitat que reuneixi les característiques següents:

a) L'Administració ha d'estar obligada en virtut d'un acte, contracte, conveni o disposició general que no requereixi actes d'aplicació. No n'hi ha prou, doncs, amb el mer incompliment de la legislació que la prestació d'uns serveis determinats imposa genèricament a les Administracions (supòsit que es dóna, amb una freqüència relativa, sobretot en les administracions locals que no disposen dels mitjans suficients per a oferir amb un nivell acceptable les prestacions que genèricament fixen les Lleis).

b) La prestació a què està obligada ha de tenir uns destinataris o beneficiaris determinats i identificables.

Recurs contra la via de fet (art. 30): és una altra novetat de la LJCA. Es tracta d'un recurs adreçat a combatre les actuacions materials de l'Administració que no tenen la necessària cobertura jurídica i lesionen drets i interessos legítims de qualsevol classe⁷. La manca de cobertura jurídica no es refereix només a l'absència d'un acte administratiu; també es dóna la via de fet quan a l'acte li manquen els seus elements essencials legitimadors com són el procediment administratiu o la competència.

⁽⁷⁾Per exemple, fer un enderrocament d'un edifici propietat d'un particular sense que hi hagi el previ procediment de declaració de ruïna.

Com a pas previ a la interposició del recurs contenciós, la LJCA estableix un requeriment previ, però de caràcter potestatiu, a l'Administració. Passats deu dies des del requeriment i si l'Administració no reacciona s'interposaria el recurs.

5. El procediment contenciós administratiu

5.1. El procediment contenciós ordinari

El **recurs contenciós administratiu** s'inicia amb un escrit en què només cal esmentar l'acte, la disposició o la inactivitat que es recorre i sol·licitar que es doni per interposat el recurs (art. 45 LJCA). El termini és de dos mesos⁸ des que l'acte va esgotar la via administrativa o es va publicar la disposició impugnada (art. 46.1 LJCA).

Si es pretengués recórrer un acte presumpte –produït per silenci administratiu negatiu– el termini per a interposar el recurs serà de sis mesos a comptar des del moment en què l'acte –desestimatori– s'hagi d'entendre produït per silenci de l'Administració⁹.

⁽⁸⁾El còmput dels terminis no deixa de ser una qüestió d'interès i que no és aliena a certs conflictes d'interpretació. El còmput certament s'inicia al dia següent de la publicació o notificació de l'acte i els mesos es compten "de data a data". És precisament aquesta expressió la causa de conflicte. La interpretació més estesa i que recull la jurisprudència del TS (p. ex., la STS de 2 de desembre de 2003) és que el dia del venciment coincideix amb el dia anterior a l'inici del còmput –és a dir, el dia mateix de la publicació o notificació– sempre que sigui hàbil. Així sí, per exemple, la notificació es va realitzar el dia 17 de febrer el còmput començaria el dia 18, però el termini finalitzaria el 17 d'abril, no el 18.

⁽⁹⁾Cal recordar que d'acord amb l'article 21 LPAC l'Administració està sempre obligada a dictar resolució expressa. La fixació d'un termini per a interposar recurs en cas que l'Administració no resolgui té una justificació de seguretat jurídica: entendre que la pretensió de l'interessat no ha estat estimada i obrir les portes al recurs contenciós administratiu. Evidentment, es tracta d'una ficció legal perquè no hi ha un acte administratiu. És, doncs, perfectament possible que posteriorment l'Administració resolgui. En aquest cas, la resolució pot ser estimatòria i el procés contenciós ja no tindria objecte, o bé desestimatori i el recurs ja hauria estat interposat. Una altra possibilitat és que, produït el silenci, l'interessat no hagués interposat recurs contenciós en el termini previst; en aquest cas, el dret a recórrer hauria caducat, però si posteriorment l'Administració resolgués expressament –també en sentit negatiu– es reobriria el termini –ara de dos mesos– per a interposar el recurs contenciós administratiu. En relació amb el termini d'interposició del recurs contenciós contra actes no expressos cal tenir en compte la doctrina del tribunal Constitucional expressada, per exemple, en la STC 149/2009, de 17 de juny.

Un cop presentat l'escrit d'interposició, que identificarà l'objectiu del recurs, el Tribunal sol·licitarà de l'Administració l'expedient i en donarà trasllat al recurrent.

Precisament en aquest moment, a la vista de la informació que ofereixi l'expedient, s'haurà de deduir la demanda en un termini de vint dies (art. 52 LJCA). En la demanda s'hauran de distingir clarament els fets, els fonaments de Dret i les pretensions que es dedueixin.

El Tribunal donarà aleshores trasllat de la demanda a l'Administració perquè presentin escrit de resposta en el mateix termini de vint dies (art. 54 LJCA). En els cinc primers dies podrà plantejar al·legacions prèvies sobre la incompetència de l'òrgan jurisdiccional o la inadmissibilitat del recurs per motius formals.

En els escrits de demanda i resposta es podrà sol·licitar la pràctica de la prova que, si és declarada admissible pel Tribunal, s'haurà de desenvolupar segons les normes generals del procés civil.

En la fase final del procediment les parts podran sol·licitar la celebració de vista oral. En qualsevol cas, el darrer tràmit que correspondrà a les parts serà la presentació de l'escrit de conclusions, al·legant succintament sobre els fets, la prova practicada i els fonaments jurídics en què fonamentin les seves pretensions.

5.2. El procediment contenciós abreuïat

Així mateix, la LJCA contempla –i això és una novetat en relació amb la situació anterior– un procediment abreuïat que s'ha de seguir davant els jutjats contenciosos administratius en afers la quantitat dels quals no superi els 30.000 euros, així com en els procediments que, amb independència de la seva quantia, es suscitin sobre qüestions de personal al servei de les administracions públiques, sobre estrangeria i sobre la inadmissió de peticions d'asil polític, i també en assumptes de disciplina esportiva relacionats amb el dopatge. Es tracta d'un procediment més àgil en què la tramitació oral té més protagonisme i que s'inicia ja amb la demanda (art. 78 LJCA).

Nota

Inicialment, la quantia del procediment administratiu abreuïat era de 13.000 euros, però la reforma de la LJCA produïda per la Llei 37/2011, de 7 d'octubre, de mesures d'agilització processal, va augmentar la quantia fins als actuals 30.000 euros.

5.3. Les mesures cautelars. La sol·licitud de suspensió

En el procés es dona un moment que pot ser crucial, i és quan se sol·licita la suspensió de l'acte objecte de recurs. Si es té en compte la llarga durada dels processos, i encara més si es produeix una apel·lació, es comprendrà fàcilment que si s'obté una resolució favorable aquesta pot ser d'anul·lació d'un acte que es va executar fa anys.

Per això és primordial la sol·licitud de suspensió, que comporta el risc d'anticipar una decisió important abans d'entrar en el fons de l'assumpte.

El Tribunal, per a decidir sobre la suspensió de l'acte recorregut, haurà de valorar fonamentalment tres aspectes:

a) Els perjudicis irreversibles que podria comportar l'execució de l'acte recorregut de tal manera que una resolució final favorable al recurrent podria resultar completament frustrant si l'acte recorregut, i finalment declarat il·legal, ha estat executat (per exemple enderrocament d'una casa amb valors artístics o sentimentals; realització d'obres públiques que destrossen de manera irreparable un ecosistema valuós).

b) L'aparença de bon dret (*fumus boni iuris*) en el supòsit que la pretensió del recurrent tingui cobertura legal. Aquest és un criteri elaborat pel Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees, segons el qual n'hi ha prou amb una aparença raonable de solidesa en el fonament jurídic de la pretensió, unit a un risc també raonable que el temps fins a la sentència podria fer perdre la utilitat real del recurs. Certament, es tracta d'una valoració delicada, atès que d'alguna manera comporta avançar el judici final sobre la pretensió, però és el risc propi de les mesures cautelars.

c) Els interessos públics en joc que es puguin veure afectats en el cas en què es decideixi la suspensió de l'acte.

La LJCA dedica molta atenció a les mesures cautelars (arts. 129 a 136) que no s'han de materialitzar sols en la suspensió de l'acte. D'aquesta manera els interessats poden, en qualsevol estat del procés, sol·licitar totes les mesures que assegurin l'efectivitat de la sentència. La Llei també pretén responsabilitzar el sol·licitant d'una mesura cautelar i exigir-li en el seu cas una caució amb la qual demostrï la seriositat de la seva sol·licitud i cobreixi els perjudicis que en el seu cas pugui originar.

Cal dir que en relació amb la inactivitat de l'Administració i a la via de fet, el règim de mesures cautelars és molt més favorable a la seva adopció.

6. L'execució de sentències

L'execució de sentències és una altra fase crucial i controvertida. Tot i que la Constitució (art. 117) i l'LJCA (arts. 103-113), que en aquest punt la segueix, afirmen que la potestat de fer executar les sentències correspon als tribunals, el cert és que, en el cas de les sentències condemnatòries de l'Administració, els tribunals no disposen de mesures d'execució contundents per a casos d'incompliment¹⁰.

(10) Mesures com ara l'embargament o l'administració judicial, tan comunes en l'àmbit privat.

Aquest règim ha tingut explicacions diverses –divisió de poders, no-interferència del jutge en l'activitat administrativa, protecció dels béns i cabals públics¹¹, protecció d'un interès públic la tutela del qual es considera preferent sobre l'execució de la sentència–, però també ha merescut objeccions molt serioses i fundades.

(11) La inembargabilitat dels béns públics és una qüestió no resolta per la LJCA. A poc a poc es va reconeixent l'embargabilitat dels béns patrimonials –en cap cas dels demaniales. Així, per exemple, es permet l'execució dels crèdits amb garantia hipotecària de les entitats locals.

L'LJCA estableix una sèrie de mecanismes, com ara la indemnització per incompliment i la imposició de multes a l'autoritat o al funcionari negligent. També recull possibles responsabilitats penals.

De la Llei convé destacar dues fórmules o expedients per a l'execució de sentències en supòsits problemàtics:

- El primer supòsit es donarà quan concorrin causes d'impossibilitat material o legal d'execució de la sentència. En tal cas, l'Administració obligada a l'execució haurà d'exposar aquestes circumstàncies al Tribunal per tal que apreciï la concurrència de causes d'incompliment i decideixi una fórmula d'execució alternativa (art. 105.2).
- El segon, quan la sentència condemni l'Administració a realitzar una determinada activitat o a dictar un acte. En cas d'incompliment, el Jutge o Tribunal pot adoptar mesures substitutòries que van des de l'execució de la sentència pels seus propis mitjans fins a l'execució subsidiària amb càrrec a l'Administració incomplidora (Art. 108).

Un cas una mica rocambolesc que ho exemplifica, i que s'ha donat en algun ajuntament, és el següent: assabentat l'alcalde del fet que hom planeja, amb totes les possibilitats de prosperar, una moció de censura en contra seva, la seva reacció consisteix a no convocar el ple –sols ell té aquesta facultat de convocatòria– en el qual la moció s'hauria de plantejar encara que s'hagués dictat, com va esdevenir-se en algun cas, una sentència que l'obligava a convocar el

ple. La nova Llei permet ara que el Jutge substitueixi l'òrgan administratiu per a dictar un acte, com seria en aquest cas el de la convocatòria del ple d'un ajuntament.

7. Els procediments especials. La protecció dels drets fonamentals de la persona

La LJCA (art. 114 a 121) també regula alguns procediments judicials especials, entre els quals destaca el que té com a finalitat la tutela judicial dels drets fonamentals. L'article 53 de la Constitució estableix que aquesta tutela s'ha de produir mitjançant un **procediment preferent i sumari**.

"Qualsevol ciutadà podrà demanar la tutela de les llibertats i dels drets reconeguts en l'article 14 i en la Secció 1ª del Capítol Segon davant els Tribunals ordinaris per un procediment basat en els principis de preferència i sumarietat i, en el seu cas, a través dels recurs d'emparament davant el Tribunal Constitucional. Aquest darrer recurs serà aplicable a l'objecció de consciència reconeguda en l'article 30."

Article 53.2 de la CE.

La **Llei de 26 de desembre de 1978** va regular aquest procediment, que, ara, en modificar-se la LJCA, s'ha incorporat a aquesta llei. És un procediment preferent i amb uns terminis molt breus. La decisió clau del jutge és o bé tramitar el recurs per aquesta via, pel fet d'entendre que realment hi ha un dret fonamental en joc, o bé no considerar-lo procedent.

Els altres dos procediments són la qüestió d'il·legalitat que ja hem referit en tractar l'activitat administrativa impugnada (art. 123 a 126 LJCA) i el procediment en els casos de suspensió d'actes o acords de corporacions o entitats públiques que segons la legislació sectorial s'han d'impugnar davant la jurisdicció contenciosa administrativa (art. 127 LJCA¹²).

⁽¹²⁾Per exemple, el cas previst a la Llei reguladora de bases de règim local sobre suspensió d'actes o acords de les entitats locals (art. 67).

8. Recursos

Contra les resolucions judicials dictades en el marc del procés contenciós administratiu es poden interposar un seguit de recursos processals que analitzarem a continuació breument. Abans, però, convé distingir entre el que és una segona instància i el recurs de cassació, que no és pròpiament una instància, i la regulació del qual s'ha modificat substancialment amb la Llei Orgànica 7/2015, de 21 de juliol, per la que es modifica la LOPJ.

En el cas de segona instància, que és on es debat el recurs d'apel·lació, hi és possible la proposició de proves denegades o indegudament practicades o valorades en primera instància, per causes que no fossin imputables a qui les proposa. Per contra, en el recurs de cassació no es poden tornar a discutir els fets.

8.1. Recurs de súplica

El recurs de súplica és un recurs no devolutiu –el resol el mateix òrgan que ha dictat la resolució impugnada– i no suspensiu –la interposició no comporta la suspensió de la resolució impugnada–, si bé res no impedeix que la part recurrent demani la suspensió i aquesta li sigui concedida (art. 79 LJCA). S'admet contra providències i les interlocutòries –si aquestes últimes no són susceptibles d'apel·lació o cassació–, però no contra sentències. El termini per a interposar aquest recurs és de cinc dies hàbils.

8.2. Recurs d'apel·lació

La LJCA ha consagrat un sistema de doble instància en determinats casos, com ara entre els jutjats contenciosos administratius i els tribunals superiors de justícia, si bé limitada a uns determinats casos. El recurs d'apel·lació té sempre l'efecte devolutiu ja que s'eleva el coneixement del cas a l'òrgan superior. Les facultats de revisió del Tribunal Superior són molt àmplies, la qual cosa li permet, per exemple, fer una nova valoració de les proves, diferent de la seguida pel jutjat d'instància. Ara bé, això no impedeix que sovint els tribunals recordin la naturalesa revisora del recurs d'apel·lació, consistent a revisar l'aplicació de la norma efectuada pel jutge respecte a un supòsit de fet i a unes argumentacions sostingudes per les parts, la qual cosa impedeix esgrimir en apel·lació noves motivacions no adduïdes en instància.

8.2.1. Recurs d'apel·lació contra interlocutòries

El recurs d'apel·lació es pot interposar –i s'admet, si escau, en un sol efecte– contra interlocutòries dels jutjats i jutjats centrals contenciosos administratius en processos dels quals coneixen en única instància, en els casos previstos en l'article 80 de la LJCA, que són:

- a) Els que posen fi a la peça separada de mesures cautelars.
- b) Els recaiguts en execució de sentència.
- c) Els que declaren la inadmissió del recurs o fan impossible continuar-lo.
- d) Els recaiguts sobre les autoritzacions previstes en els articles 8.6 –entrada a domicilis per execució forçosa d'actes–, 9.2 i 122 de la LJCA.
- e) Els recaiguts en aplicació dels articles 83 i 84 de la LJCA –es refereixen a mesures cautelars per a assegurar l'execució de la sentència apel·lada, o a l'execució provisional d'aquesta sentència.

8.2.2. Recurs d'apel·lació contra sentències

L'article 81.1 de la LJCA disposa com a regla general que les sentències dels jutjats i jutjats centrals contenciosos administratius són susceptibles de recurs d'apel·lació, llevat que s'hagin dictat en els casos següents:

- a) Els de quantia que no excedeixi els 30.000 euros.
- b) Els relatius a matèria electoral compresos en l'article 8.4. Ara bé, l'article 81.2 de la LJCA afegeix que sempre són susceptibles d'apel·lació les sentències següents:
 - les que declaren la inadmissió del recurs, encara que la quantia no superi els 30.000 euros;
 - les dictades en el procediment per a la protecció de drets fonamentals;
 - les que resolen litigis entre administracions; i
 - les que resolen impugnacions indirectes de disposicions generals.

Admissió en tots dos efectes

El recurs d'apel·lació el pot interposar qualsevol de les parts que han comparegut en primera instància i és admissible en tots dos efectes, llevat que la LJCA disposi una altra cosa (art. 83 LJCA).

Per tant, la regla general és que l'admissió de l'apel·lació comporta la suspensió del pronunciament apel·lat. No obstant això, l'article 83.2 de la LJCA preveu que el jutjat d'instància pot adoptar les mesures cautelars necessàries per a assegurar l'execució de la sentència, i es remet als criteris previstos en el capítol de la LJCA en què es regulen les mesures cautelars.

També l'article 84 LJCA preveu la possibilitat que les parts afavorides per la sentència apel·lada en demanin l'execució provisional, amb un règim similar al de les mesures cautelars, que inclou la prestació de caució per qui reclama l'execució provisional, llevat que sigui l'Administració.

Tramitació del recurs d'apel·lació

El recurs d'apel·lació s'interposa davant del jutjat que ha dictat la sentència, en el termini de quinze dies. Transcorregut aquest termini, la sentència esdevé ferma (art. 85.1 LJCA). El recurs s'ha de fer amb un escrit raonat que ha de contenir les al·legacions en què es fonamenta el recurs. Si l'escrit compleix els requisits, el jutjat l'admet i en dóna trasllat a les parts per tal que formulin oposició en el termini de quinze dies. Contra aquesta resolució d'admissió no hi pot haver recurs i, si bé en l'escrit d'oposició es pot fer constar que s'ha admès indegudament, això no impedeix haver de desenvolupar l'oposició als motius del recurs d'apel·lació. En cas que la part apel·lada manifesti que el recurs d'apel·lació s'ha admès indegudament, d'aquest escrit se'n torna a donar trasllat a l'apel·lant per tal que en el termini cinc dies manifesti allò que consideri (art. 85.4 LJCA). A l'últim, la part apel·lada es pot adherir a l'apel·lació, raonant els punts en què considera que la sentència li és perjudicial, i en aquest cas es dóna trasllat a l'apel·lant, per tal que en el termini deu dies es pugui oposar a l'adhesió. Val a dir que la figura de l'adhesió només té lloc en les sentències estimatòries parcials, en les quals una part recorre per les pretensions no estimades, i l'altra s'hi adhereix per qüestionar les que a ella li han rebutjat.

El jutjat eleva totes les actuacions i els escrits de les parts al Tribunal Superior, el qual ha de resoldre sobre la possible admissió indeguda, sobre les proves proposades, i finalment sobre el recurs d'apel·lació amb la corresponent sentència.

8.3. Recurs de cassació

El recurs de cassació és un recurs especial o extraordinari devolutiu –el resol un òrgan superior– i no suspensiu, que s'admet amb condicions contra sentències i en algun cas contra interlocutòries.

La reforma efectuada per la Llei Orgànica 7/2015 ha significat un canvi substancial en la regulació d'aquest recurs. En el model anterior es podia interposar el recurs de cassació si es complien uns pressupòsits objectius determinats per la LJCA, relatius a la matèria, la quantia –més de 600.000€- i l'òrgan judicial del qual procedia la sentència.

Amb la nova regulació es passa a un model basat en la concurrència d'un "interès cassacional objectiu", que esdevé l'element que cal tenir en compte per decidir sobre l'admissió del recurs, i que ha de contribuir a la finalitat de formació de jurisprudència. A aquests efectes, la nova regulació persegueix ampliar el ventall d'afers en què potencialment es pot interposar el recurs de cassació, i que en la resolució d'aquest recurs s'hi tracti únicament de qüestions jurídiques. Tot l'anterior ha de permetre que el recurs de cassació es pugui interposar respecte d'aquells afers que siguin jurídicament rellevants, amb independència de la seva quantia i matèria. Això, a banda dels recursos contenciosos que li pertoca conèixer directament, interposats contra els reglaments aprovats pel Govern de l'Estat, entre d'altres. (La regulació d'aquest recurs la trobem en els articles del 86 al 93 de la LJCA.)

L'article 86 de la LJCA disposa que aquest recurs permet impugnar en cassació davant del Tribunal Suprem, tant les sentències dictades en única instància com les dictades en apel·lació de tots els òrgans judicials –ja siguin unipersonals o col·legiats– de l'ordre contenciós administratiu, amb l'única excepció dels afers relatius al dret de reunió i en processos contenciosos electorals. Però en el cas de sentències dictades en única instància pels jutjats del contenciós administratiu, només seran susceptibles de recurs de cassació les sentències que continguin doctrina que es consideri greument danyosa per als interessos generals i siguin susceptibles d'extensió d'efectes.

El Tribunal Suprem coneixerà del recurs de cassació, lògicament quan es tracti d'afers relatius a la interpretació de normes de Dret estatal o de la Unió Europea. Per contra, quan el recurs de cassació es fonamenti en la infracció de normes autonòmiques, serà competent una Secció específica del Tribunal Superior de Justícia corresponent, de manera que en tal cas aquest Tribunal culmina l'organització judicial i és l'encarregat d'unificar la interpretació d'aquest dret de la comunitat autònoma.

A banda de les sentències que hem vist, també són susceptibles d'aquest recurs de cassació les interlocutòries previstes en l'article 87 de la LJCA, que en essència coincideixen amb les que es poden apel·lar. Ara bé, abans d'interposar el recurs de cassació contra interlocutòries, cal que s'hagi interposat el recurs de súplica (art. 87.2 LJCA).

Exercicis d'autoavaluació

1. El procurador...

- a) és totalment necessari en un procés contenciós.
- b) necessita poders especials per actuar en un procés contenciós.
- c) té una funció que pot desenvolupar també l'advocat si se li atorguen els poders que normalment es concedeixen al procurador.

2. L'execució de sentències condemnatòries de l'Administració...

- a) correspon als tribunals de la jurisdicció contenciosa.
- b) correspon als tribunals de la jurisdicció ordinària.
- c) correspon a la mateixa Administració condemnada.

3. L'Administració contracta la prestació d'un servei amb una empresa privada que compta amb una assegurança de responsabilitat per a la seva activitat. Si aquesta empresa causa un dany durant aquesta prestació, quina serà la jurisdicció competent?

- a) Jurisdicció civil.
- b) Jurisdicció contenciosa administrativa.
- c) Jurisdicció penal.

4. En un procediment contenciós té la consideració de part demandada...

- a) només les administracions territorials (Estat, comunitats autònomes i entitats locals).
- b) les administracions públiques compreses en l'article 1.2 LJCA.
- c) a més de les administracions públiques, també les persones o entitats que tinguin drets o interessos que es puguin veure afectats per les pretensions del demandant.

5. Examineu les diferències fonamentals entre el procediment especial de protecció de drets fonamentals i l'ordinari.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. c

2. c

3. b

4. c

5. Es poden destacar les diferències següents: a) en el procediment especial no es poden discutir els motius de nul·litat que es fonamentin en la legalitat ordinària; en el procediment ordinari es poden al·legar tant nul·litats que es fonamentin en la legalitat ordinària com en la vulneració dels drets fonamentals; b) en el procediment especial regeix la sumarietat i hi ha una reducció dels terminis en relació amb el procediment ordinari.

Glossari

CE *f* Constitució espanyola

Interessat en el procediment *m* qui té un dret o interès que es pot veure afectat per la resolució i que, com a tal, promou el procediment o sol·licita ser-ne part.

Legitimació processal *f* connexió entre el demandant i l'objecte del procés. En el procés contenciós es reconeix el titular d'un dret subjectiu o d'un interès directe en l'acte recorregut.

LJCA *f* Llei de la jurisdicció contenciosa administrativa

LPA *f* Llei del procediment administratiu.

LPAC *f* Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques.

LRJPAC *f* Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú.

Mesures cautelars *f* mesures que el jutge pot adoptar per assegurar una major eficàcia de la resolució. Entre aquestes mesures destaca la suspensió de l'acte per evitar que la resolució sobre el fons no sigui l'anul·lació d'un acte ja executat.

Postulació *f* capacitat per a actuar en un judici (en estrades). S'atorga mitjançant poders al procurador o a l'advocat.

Recurs d'alçada *m* recurs que es pot interposar contra actes que no posen fi a la via administrativa. El resol l'òrgan jeràrquic superior al que va dictar l'acte.

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Diversos autors (1999). *Comentarios a la Ley de la Jurisdicción contencioso-administrativa (Ley 29/1998)*. Madrid: Edersa.

Diversos autors (1998). *Revista Española de Derecho Administrativo (REDA)* (núm. 100, especial monogràfic sobre la LJCA). Madrid: Civitas.

Diversos autors (1998). *Comentarios a la Ley de la Jurisdicción Contencioso-Administrativa de 1998*. Pamplona: Aranzadi.

González Pérez, J. (1998). *Comentarios a la Ley de la Jurisdicción Contencioso-Administrativa (Ley 29/1998, de 13 de julio)* (3a. ed.). Madrid: Civitas.

Leguina Villa, J.; Sánchez Morón, M. (ed.) (1999). *Comentarios a la Ley de la Jurisdicción contencioso-administrativa*. Valladolid: Lex Nova.

Bibliografia complementària

Aguado i Cudolà, V. (1993). "La reciente evolución de la tutela cautelar en el proceso contencioso-administrativo". A: *La protección jurídica del ciudadano. Estudios en homenaje al Profesor Jesús González Pérez* (vol. II, pàg. 1694 i s.). Madrid: Civitas.

Bocanegra Sierra, R. (2003). "Consideraciones sobre la planta de la jurisdicción contencioso-administrativa (modelo español y modelos comparados)". *Revista de Administración Pública* (núm. 161, pàg. 15 i s.). Madrid: CEC.

Bocanegra Sierra, R. (1999). "La impugnación e inaplicación contencioso-administrativa de los reglamentos". *Revista de Administración Pública* (núm. 149, pàg. 23 i s.). Madrid: CEC.

Bouazza Ariño, O. (2013). *El recurso de casación contencioso-administrativo común*. Madrid: Ed. Civitas.

Esteve Pardo, J. (1999). "Objeto del recurso contencioso-administrativo". A: *Comentarios a la Ley de la Jurisdicción contencioso-administrativa (Ley 29/1998)* (pàg. 307 i s.). Madrid: Edersa.

Esteve Pardo, J. (1985). "Los reglamentos de directa aplicación (art. 39.3 LJCA) en la jurisprudencia del Tribunal Supremo". *Revista de Administración Pública* (núm. 108, pàg. 215 i s.). Madrid: CEC.

Font i Llovet, T. (1985). *La ejecución de las sentencias contencioso-administrativas. Aspectos constitucionales*. Madrid: Civitas.

García de Enterría, E. (2000). "Observaciones sobre la tutela cautelar en la nueva Ley de la Jurisdicción Contencioso-Administrativa de 1998". *Revista de Administración Pública* (núm. 151, pàg. 251 i s.). Madrid: CEC.

García de Enterría, E. (2000). "Contencioso-Administrativo objetivo y contencioso-administrativo subjetivo a finales del siglo XX. Una visión histórica y comparatista". *Revista de Administración Pública* (núm. 152, pàg. 93 i s.). Madrid: CEC.

González Varas, S. (1994). *La vía de hecho administrativa*. Madrid: Tecnos.

González Varas, S. (1998). "El procedimiento abreviado de la nueva Ley reguladora de la Jurisdicción Contencioso-administrativa. Argumentos en su favor". *La Ley* (núm. 4687).

Jiménez Aparicio, E. (2003). "La ejecución de la sentencia de la colza". *Revista de Administración Pública* (núm. 160, pàg. 317 i s.). Madrid: CEC.

López Menudo, F. (1988). *Vía de hecho administrativa y justicia civil*. Madrid: Civitas.

Rodríguez Pontón, F.J. (1999). *Pluralidad de intereses en la tutela cautelar del proceso contencioso-administrativo*. Barcelona: Cedecs.

Tarrés Vives, M. (1994). "Relaciones interadministrativas en el marco de la Ley Reguladora del Régimen Local. Los límites en el requerimiento de información a las entidades locales (Comentario a la STS de 21 de setiembre de 1993)". *La Ley* (núm. 4, pàg. 328 i s.).

Tornos Mas, J. (1999). "Ejecución de sentencias". A: *Comentarios a la Ley de la Jurisdicción contencioso-administrativa (Ley 29/1998)* (pàg. 825 i s.). Madrid: Edersa.

Tornos Mas, J. (1990). "La situación actual del proceso contencioso-administrativo". *Revista de Administración Pública* (núm. 122, pàg. 103 i s.). Madrid: CEC.

Tornos Mas, J. (1989). "La suspensión cautelar en el proceso contencioso-administrativo y doctrina jurisprudencial". *Revista Española de Derecho Administrativo* (núm. 61). Madrid: Civitas.

